

Geszt környékének és madárvilágának változása az elmúlt 40 év során

MÜLLER GÉZA

Az utóbbi évtizedek szédületes ütemű technikai, gazdasági és társadalmi fejlődése annyira megváltoztatja környezetünket, hogy szinte a szemünk láttára alakul át annak a tájnak képe, amiben élünk. E változás magával ragad mindent, ami a tájhoz tartozik. A táj jellegének változása kihat a növényzetre és az állatvilágra egyaránt. Az eddig ott élt növények és állatok egy része eltűnik a tájról, mások próbálnak alkalmazkodni az új viszonyokhoz, esetleg újak tűnnek fel, de a változás visszavonhatatlan. És ez a változás nem áll meg, az újra újabb tényezők hatnak és egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy átformálódott körülöttünk minden és a közel-múlt valósága mára emlékké válik. Ezek a gondolatok foglalkoztatnak, ahogy megpróbálok Geszt környékének madárvilágát összefoglalni mintegy 40 év távlatában, egyúttal megemlékezni arról is, ami itt a környezetben végbement, változott.

Geszt környéke egyike a kelet-alföldi madárvonulási bázisoknak. A vízimadarak évezredekken át kialakult vonulási útvonalán fekszik ez a táj, mely beleesik a Hortobágyon, ezen a nagy madárgyülekező helyen átvonuló vízimadarak útjába is. Ez a környék azért gyakorolt vonzó hatást a vonuló madarakra, mert tágas, szikes puszták kínáltak itt nyugalmat az érkező madaraknak és a század elején épült halastavak vize száraz őszykőn is biztosította számukra a vizet.

A Mezőgyán-gesztí műúttól északra kezdődött az iklódi legelő, melyhez északra a csillaglaposi, tamáshalmi, sziki, valamint begécsi, fancsikai, illetve ezektől Ny-ra a kiszvátyni és zsadányi legelők csatlakoztak. Ezekhez a legelőkhöz kapcsolódtak K-en a simatói (simotai) és az ugrai községi legelők, egészen az ugrai halastavakig. Nagyjából tehát a geszt-mezőgyáni, illetve a körösladány-biharugrai műutak közötti terület egy nagy szikes pusztaság volt, melyen a Sziket, Begécsét és Fancsikát érintve a Toprongyos csatorna húzódott keresztül, mely Romániából az ottani halastavak vizét és a csapadékvizet hozta a Holt-Körösbe. Ennek a csatornának a begécsi pusztán nem volt partja, így vize szabadon terülhetett el a pusztán, elsősorban azon a hajlaton ahol maga a csatorna is átvezetett. Mivel azonban árvizes esztendőkből olyan nagymennyiségű víz zúdult le Romániából a Toprongyoson, hogy az veszélyeztette Zsadányt és a többi szomszédos területeket, az 1920-as években egy védgát épült a kiszvátyni legelő K-i oldalán, mely elzárta a víz útját nyugat felé. Ez a gát azonban nem változtatta meg a pusztá jellegét, mert csak az árvizeknek szabott határt. Így hát a Mezőgyán—Geszt—Biharugra—Zsadány által határolt terület nagy részén — a K-i oldalán — egy nagy, zombékokkal, kiöntésekkel tarkított pusztaság terült el. De ez csak egy része volt annak a nagyobb tájegységnek, mely madártani szempontból komoly jelentőségű volt. Ny-ra innen, a Mezőgyán—Nagygyanté műúttól É-ra terült el a mezőgyáni községi legelővel összefüggő orosi legelő, mintegy 2000 kh-on. ÉK-en a

biharugrai halastavak csatlakoztak a bégécsi, sziki nagy pusztához, azon túl pedig a szilasi puszta, illetve az országhatáron túl, K-t felé az oláhszentmiklósi legelők, majd a libárdi és radványi halastavak terültek el. Ha ehhez hozzá vesszük a Gesztől D-re fekvő, az előbb felsorolt területek vonzáskörzetébe tartozó, az országhatáron túli Nagyszalonta határában fekvő Barmód-pusztai nagylegelőket is, ha nem is teljesen, de nagyjából egy olyan összefüggő, halastavakkal tarkított pusztaság rajzolódik ki, mely kiterjedésénél és jellegénél fogva fontos madárvonulási állomás. A madárvonulásban betöltött szerepe mellett azonban ez a táj több, ma már ritkaságnak számító madárnak is adott (és ad ma is) otthont. A táj az 1930-as évektől átalakulóban van és azóta nagyon sokat változott.

A továbbiakban a nagygyanté—zsadány—biharugrai műút, illetve nagygyanté—mezőgyán—geszti műút és a magyar—román országhatár Geszt—Biharugra közötti szakasza által bezárt területtel és annak madárvilágával szeretnék foglalkozni az utóbbi 40 év távlatában, ahogyan én láttam.

Az 1930-as évek kezdetén az orosi legelőtől K-re, a mezőgyán—geszti műutat Mezőgyántól K-re átszelő Korhány érig mezőgazdasági földek voltak és pedig a Mezőgyánhoz tartozó határrészen kispaszti földek, míg ettől É-ra a geszti határban a Tisza uradalom vátyoni mezőgazdasági területei nyúltak le a csillaglaposi és kisvátyoni legelőkig, mely utóbbiak már részét képezték az előbbieken vázolt nagy szikes pusztaságnak. Zsadánytól D-re a geszti határig, vagyis a vátyoni Tisza uradalom É-i széléig, illetve Ny-ra és Dny-ra az orosi gazdaságig a zsadányi határrészt kispaszti földek foglalták el. Az orosi legelőtől É-ra az orosi gazdaság szántói, Ny-ra pedig a nagygyantéi Tisza birtok terültek el. A Mezőgyántól É-ra fekvő kispaszti földekbe beékelve a cca 150 holdas Csobánszék nevű falusi legelő volt, É-i szélén egy sásos lappossal, melyben a víz legtöbbszörre nyáron is megmaradt. Ennek a laposnak folytatásaként, de már a Tisza birtokon húzódott a Nyárasér, ugyancsak nyáron is megmaradó vizével. A vátyoni Tisza birtokot több kanyarral a Korhány ér szelte át É-D-i irányban, mely aztán Zsadány D-i oldalát érintve, az orosi Külső-Tölgyfásnál vezetett tovább a Holt-Körösbe. A Korhány vizét egy mesterséges csatorna is vitte Ványonból Ny-ra Orosin és Nagygyantén át a Hosszúfoki csatornába. A Korhány ér vátyoni szakaszán az 1930-as években leginkább víz állott és egyes szakaszain sásos, nádas volt.

Az előbb felsorolt mezőgazdasági területeken erdő alig volt. Az orosi gazdaságban a Belső- és Külső-Tölgyfás majorok körül, a régi alföldi erdők maradványaként, a mainál még nagyobb területen álltak öreg erdőfoltok, melyekből a sziléseket a felszabadulás után vágták ki, illetve ritkították meg az őstölgyeket is. Az orosi gazdaság az 1930-as évek kezdetén erdősített be 30—40 k.holdas területeket elszórva 5—6 helyen, de ezek az erdők akkoriban a táj jellegén alig változtattak valamit, mert még kicsik voltak. A vátyoni Tisza birtokon is csak kisebb erdőfoltok voltak (Szépapói tölgyes cca 1 kh, Nyáraserdő cca 15 kh, Nemeszug akácos cca 1 kh és a Fordánkivüli akácos cca 4 kh) és néhány útmenti fásor. A mezőgyáni parasztföldeken csak a cca. 15 kh-nyi szőlőkert jelentett változatosságot. A zsadányi parasztföldeken erdő nem volt. Gesztől K-re parasztföldek, illetve a Tisza uradalom földjei terültek el a román határszélén levő szőlőkertig.

Az 1930-as évek elején tehát a Nagygyanté—Zsadány—Biharugra, illetve a Nagygyanté—Mezőgyán—Geszt és az országhatár által határolt terület K-i részén egy nagy, cca 4500 holdas pusztaság terült el, melynek a Toprongyos-csatorna kiöntésein, a Nagy- és Kiszomor, Simota, Csillaglapos, Kerekrét, Kisvátyoni sarok és Iklód nevű laposain és zsombékosain többszörre nyáron is megmaradt a víz. Ehhez a pusztasághoz csatlakoztak ÉK-en az évszázad elején épült biharugrai halastavak. Egy másik kisebb, de madártani szempontból fontos pusztaság volt a Nagygyantétól K-re fekvő orosi

legelő. A fenti többi, mezőgazdasági területeken a kisebb erdőfoltokon és fasorokon kívül erdő nem volt, ezért a táj képe áttekinthető volt, amelyet legfeljebb a néhány uradalmi major tarkított. A mezőgazdasági vidéknek ez a nyíltsága — amely egyébként ugyanilyen volt a távolabbi területeken is — eredményezte azt, hogy a ma már pusztulás szélén álló tűzok abban az időben állandó madár volt egész évben, és költött is itt rendszeresen. De a mezőgazdasági területek nyíltsága tette lehetővé azt is, hogy az őszi és tavaszi madárvonulás idején a nagy legelőkön és a halastavaknál összeverődött százezres vadlibatömegek leszállhattak napközben a vetésekre és így élelmük biztosítva volt széles területen (más kérdés, hogy mennyire örültek ennek a vetések gazdáinak).

Így nézett ki tehát ez a tájék közel fél évszázaddal ezelőtt. És mi történt azóta? Mit változott a táj és élővilága? Nagyon sokat.

A változás azzal kezdődött, hogy az 1930-as évek elejétől a Tisza uradalom nagyarányú erdősítésbe kezdett azzal a hátsó gondolattal, hogy ha földreformra kerül sor (az akkori társadalmi feszültség és nyomor ennek előre vetette árnyékát), az erdőket ki lehet vonni a földreform alól, esetleg az erdők közé ékelt mezőgazdasági területeket is. Így erdősült be csak magán Vátyon pusztán 960 k hold mezőgazdasági terület 1934—44 között. De az orosi gazdaság is végrehajtott erdősítéseket ebben az időben, mintegy 250 kat. holdon. Így egy évtized alatt ezen a viszonylag kopár tájon cca 1200 kat. hold új erdő indult növekedésnek és változtatta meg a környék arculatát.

A változás azonban nemcsak a mezőgazdasági területeken következett be, hanem megkondult a lélekharang a begécsi- és sziki legelők felett is; megindult ennek a nagy szikes pusztaságnak az átalakulása. 1944-ben a biharugrai tógazdaság Szik pusztán új halastavak építését kezdte meg 331 kat. holdon, melyet a felszabadulás után, az 1960-as években újabb tavak építése követett és ma már 2150 kat. hold halastó áll a régi szikes legelők helyén. Ez a nagyarányú fejlesztés lépcsőzetesen haladt és 1964 körül fejeződött be. A nagy puszta begécsi és fancsikai részét 1950-től, amíg a halastavak ki nem épültek, a Holt-Körös víztárolójaként használták, ami azt jelentette, hogy 1950-től, nagyjából azon a területen, ahol most a halastavak vannak, szinte egész évben víz állt a legelőkön. Ezt a területet abban az időben felverte a gyékény és a sás és jó fészkelő területe lett sokfajta vízimadárnak. A halastavak felépültével ez az ideális állapot megszűnt, mert a halastavak mélyebb vize nyílt vízfelületeket hozott létre és egyébként sem volt kívánatos a tavak elgyékényesedése.

Átalakult tehát a táj. Erdők nőttek fel Vátyon pusztán és Orosiban (de ezeken túl, Nagygyantén is, ki egészen a vész-tő—kötegyáni vasúvonalig) és ezzel megszűnt a terület áttekinthetősége, átalakult gazdasági jellege, struktúrája és ez magával hozta a madárvilág átalakulását is. Megszűnt az erdők felnőttével az orosi nagy legelő nyíltsága. Mostmár mindenfelől erdők határolják, de amellett a szélein fel is szántottak belőle, így ki lett itt húzva az amúgy is fogyó tűzokok lába alól a talaj, nem szólva arról, hogy a legelő zombékosaiból csatornák viszik le a vizet. Ugyanilyen nagy — persze más jellegű — átalakulásokon ment át a mintegy 4500 kat. holdas szikes pusztaság is. Csaknem felét halastavak foglalták el, a megmaradt része széttagozódott a csilaglaposi és tamáshalmi erdősítésekkel és a legelőkből történt feltörésekkel. A megmaradó részek zombékosainak vizét itt is elvezették, az iklódi legelőt magasfeszültségű vezeték szeli át, mintegy jelezve az idők változását. Elmerült a régi táj a múltba és egy másarcú jött helyette. Ez a változás az embereknek jót hozott: több érték terem a régi puszták és mezőgazdasági területek helyén. Könnyebben élnek a mostani emberek, mint azok, akik a káptalan gulyáit legeltették a begécsi legelőn, vagy azok a hajdani cselédek, akiknek Vátyonban és Orosiban már hajnali 3 órakor szólt az elsőbéres dudája a felkeléshez és késő estig kellett az ökröt hajtaniok. Az átalakulás vesztese

az a sok kis tollas vándor, aki hiába keresi a késő őszi időben az ősei által megszokott úton a nyugalmat és pihenést ígérő legelőket, vizes tocsogókat, mert azok helyén már egy más világ fogadja őket; élelmet nem biztosító tavak vize hullámzik, vagy lecsapolt tavak üres, sáros feneké néz fel rájuk, ahol ideig-óráig meg lehet pihenni, de élelmet találni alig. A megmaradt legelők sem nyugalmasak már; összeszűkültek, üresek a zombékosok és traktorok dübörögnek a közeli földeken. Menni kell tehát tovább, mielőbb. Vadlibák, kacsák próbálkoznak még a tavakon, de a gátak mentén nőtt nád takarásában puska leselkedik rájuk, motorcsónak pöfög a vizen, emberek mászkálnak a gátakon; nem a régi biztonságos világ ez már. A darvak le sem szállnak, mennek tovább. Pedig még 3 évtizeddel ezelőtt volt rá eset, hogy darvak ezrei húztak be ide a környékről éjszakai pihenőre.

De nézzük, mi is változott ornitológiai szempontból, a környezet átalakulása következtében?

A legnagyobb veszteség a tűzokot érte. Meg kell azonban azt is mondani mindjárt, hogy ennek a veszteségnek mélyebb okai is vannak és hogy most már csak mutatóba lehet itt tűzokot látni, az nem írható csak az itteni környezetváltozás számlájára. A tűzokállomány csökkenése országos, sőt európai jelenség és most már ott tartunk, hogy kipusztulás fenyegeti hazánkban ezt a gyönyörű nagy madarat. Ennek megelőzésére Dévaványán Tájvédelmi Körzet létre és mesterséges úton való neveléssel is próbálják elejét venni a tűzok kipusztulásának. De ennek a környéknek átalakulása is egy szeg a tűzok koporsójában.

A tűzok Geszt környékén költő madár volt. Fészkelte Vátyonpusztán éppen úgy, mint a begécsi legelőn, vagy Orosiban. Legállandóbb dürgőhelye az orosi legelő volt, ahol az 1930-as években 90 db-ot is lehetett tavasszal számolni. De dürgött a begécsi, sziki legelőn is kisebb számban. Általában állandó madárnak volt tekinthető és megzavarásuk esetén az orosi legelőről Begécsre, vagy Vátyonba váltottak át és viszont. Egy részük, leginkább a repcetáblákon, át is telett. Évente egy-két kakast a vadászvendégek elejtettek ugyan, de általában azért a vadászat nem veszélyeztette ittlétüket. Számuk a háború után kezdett rohamosan fogyni, amit az egyéb okok mellett az is befolyásolt, hogy a begécsi, sziki puszták megszűnt, illetve összeszűkültek, az erdők felnötteivel a táj addigi jellege megváltozott. Két évvel ezelőtt (1977-ben) még látható volt 10—12 db. Orosiban, de költésről már nem tudok, bár nincs kizárva.

A változás a tűzok mellett a vízimadarakat érintette leginkább. Megszűnt a vadkacsák természetes költőhelyének nagyrésze és így az e tájon jelentős számban költött tőkéskacsa, valamint a gyérbő számu böjti,- kanalas-, kis cigány- és barátréce száma erősen visszaesett. Az itt költő kacsák jórészt a halastavak gátjait szegélyező gyékényesekbe, vagy gazba szorultak, ami részükre nem ideális hely. Azonfelül a halastavakon beindult nagyarányú szelídkacsa nevelés is riasztólag hat rájuk, nem szólva a betegségveszélyről, amit a szelíd kacsák behurcolnak a tavakra. A halastavak mély vize, a sokféle vízinövény hiánya, amik a szabad vizekben megtalálhatók, de itt nem, és főképpen a tocsogós, sekély víz hiánya miatt a halastavak nem alkalmasak a kacsák fiókáinak nevelésére. És hiányzik a nyugalom is. A vadkacsa a víztükrökkel tarkított, gazos, sásos, békalencsével benőtt sekélyvízű helyeket szereti, ahol bőséges az élelem. Fészket is ilyen helyek közelében, zombékok tetején, gázokban készíti, ahol a víz nem folyik a tojások alá. Az ilyen helyek a halastavak megépültével eltűnőben vannak.

Az őszi madárvonuláskor a halastavakon összeverődik még néha sok vadkacsa, azonban a halastavak számukra legfeljebb pihenő helynek számítanak, de élelmüket azon kívül kell megkeresniük, amit őszi vonulás idején kedvező esetben a környékbeli tarlókon, tengeriföldeken megtalálnak, de tavaszi vonuláskor nem. Ezért van az,

hogy míg régen a tavaszi vadvizektől tarkított begécsi, sziki, fancsikai stb. legelőkön — majd később a víztárolón — sok tízezernyi vadkacsa pihent meg észak felé vezető útján és szinte minden nálunk átvonuló kacsafaj megtalálható volt köztük, most tavasszal jóformán megállás nélkül vonulnak itt át, mert a halastavakon nem találnak ételmet és nyugalmat. Ha ősszel még — különösen száraz őszykőn — össze is verődik néha sokezernyi vadkacsa a tavakon és a madárbőség látszatát keltik, számuk már meg sem közelíti a 20—30 év előttit. Azok a vadkacsafelhők, amik régen a Toprongyos csatorna kiöntései, a Nagy- és Kiszomor, Simota laposai felett kavarogtak ha egy lövés eldőrdült, vagy egy rétisas átrepült a pusztá fölött; már nem lesznek láthatók itt többé. Emléküket már csak azok a fényképek őrzik, amiket az akkori vízimadár bőség idején csináltam, nem gondolva arra, hogy a képek egy letűnő természeti táj- és madárvilág utolsó emlékei lesznek.

De a vadkacsák számának apadásában persze más okok is közrejátszanak. Világszerte — így nálunk is — olyan rohamos a természeti környezet átalakulása, a táplálkozási viszonyok változása, a kemizálásnak talán még mindig nem eléggé felmért hátrányos hatása és még sok egyéb tényezőnek egymásra is negatív kölcsönhatása, hogy ezeknek következményeitől egy élőlény sem mentes, így a vadkacsák sem. Fogynak máshol is a költőhelyek, kevesebb az étel (szántják azonnal a tarlókat), szűkülnek a nyugalmas pihenőhelyek az évezredes madárvonulási útvonalon, biológiai károsodást okoz a vegyszerezett étel és víz és még ki tudja, hány ok játszik szerepet abban, hogy minden esztendőben kevesebb vadkacsa — és más madár — költi ki fiókait. Hovatovább hazánkban is sok madárfaj kiszorul utolsó fészkelő területéről, vagy a nálunk átvonulók kénytelenek lesznek leszállás nélkül országunk felett pihenőhely hiányában átszállani.

A vadkacsákról elmondottak vonatkoznak a nálunk átvonuló vadlibákra is. A begécsi, sziki, fancsikai nagy legelők — és hasonló jellegű szikes pusztái is — az északi vadlibafajok: a nagy- és kislilik, a vetési lúd (és ritkán előforduló más északi vadlibafajok) sok évszázadon át megszokott pihenőhelyének számítottak. Amíg ezek a nagy legelők megvoltak, a szomszédos halastavak jó kiegészítői voltak ennek a pusztaságnak, mert száraz őszykőn, amikor a laposokon nem volt víz, napközben a halastavakra jártak inni a vadlibák, illetve a halastavakon töltötték az éjszakát is. Ha azonban a legelőkön elég vizet találtak — csapadékos volt az ősz —, szívesebben éjszákztak ott, jobban biztonságban érezvén magukat. De még száraz őszykőn is a biztonságos pihenést és részben élelelemforrást jelentettek a legelők. A vadliba eljár nappal ételme után a mezőgazdasági vetésekre, sokszor távolabbi helyekre is. A vonuló vadlibákra vonzó hatással volt tehát a biharugrai halastó és a környékén elterülő szikes legelők, ezért torlódott itt össze sok tízezer vadliba az őszi és tavaszi vonulás idején. Ennek a környéknek oly nagy volt a vonzó hatása, hogy madárbősége kisugárzott a távolabbi környékre is. Késő ősszel messze környékről — 30—40 km-ről is — húztak a vadlibák a szélrózsa minden irányából a halastavakra, vagy a Toprongyos csatorna kiöntéseire, a begécsi, sziki, fancsikai pusztára. Egy-egy ilyen halastavi, vagy pusztai vadliba-éjjelező helyen olyan messze kilométerekre elhangzó libasibongás volt az esti húzáskor, hogy felejthetetlen élmény volt azt hallgatni. Mintha a messze évszázadok mocsárvilágának hangja szólt volna. Reggel kivilágosodáskor pedig egyszerre kelt szárnyra a sok tízezeres libasereg olyan hanggal, mintha távoli állomáson egyszerre több tehervonat lett volna indulóban. Szinte a föld is rengett belé. Ilyenkor aztán szétszéledtek a libák napi ételmeük után a világ minden égtája felé.

Ez a libabőség is a múlté már. A nagy pusztá megszűntével tavasszal nem telepzenek már meg itt a libák, mert a tavak nem vonzzák őket tavasszal; ilyenkor a vad-

vizekkel telített legelőket keresik, ahol megpihenve jól is lakhatnak a zöldülő fűvel. Tavasszal sűrűs az útjuk, várja őket az otthonuk a távoli tundrákon, hajtja őket a családalapítás gondja. A begécsi, sziki nagy pusztá megszüntének tehát a vadlibákra elsősorban az a hatása, hogy tavasszal ezen a tájon jóformán meg sem állnak. Száraz őszyön még, amikor messze tájon csak a halastavak vize jelenti számukra az ivóvizet és a pihenést, megtelepszének, ha nem zaklatják őket és ha találhatnak a környéken élelmet a mezőgazdasági területeken, vagy valamelyik elérhető távolságban levő nagyobb legelőn. Ilyenkor szükségből a bevetett gabonaföldeken az elhullott gabonaszemeket szedegetik fel, vagy a tengeritarlókon a kukoricakombájn után elhullott tengeriszemeket. Sajnos, megtörténik, hogy a szakszerűtlenül csávázott vetőmag pusztulásukhoz vezet, mint ahogy arról nemrégiben a lapok is hírt adtak. Az ugrai és sziki halastavakon még elég sok vadliba látható ősszel, de számuk messze elmarad a régítől.

Az itt átvonuló vadlibáknak csaknem 99%-a nagyililik. Ritkán lehet kislilikkel, vagy vetési lúddal találkozni, nem szólva a mégritkább fajokról.

A kacsák és libák mellett a vonulási időben sok egyéb madárfaj is népesítette a pusztát: a pajzsos cankók nyilaló csapatai és egyéb cankófajok, bibicek, parfutók, godák, pólingok... Nagy seregélycsapatok kavarogtak a legelők felett, mint egy-egy füstfelhő. Itt verődtek össze az útra kelő gólyák néha százat is meghaladó csapatban, de itt pihent meg vándorútján egy-egy csapat fekete gólya is, amelyek aztán az éjszakát a vátyoni Korhány partján levő öreg fűzfákon töltötték. Feltűntek itt a már augusztusban délre vonuló sarlósfecskék is, meg még ki tudná felsorolni hányféle madár.

A hajdani alföldi mocsarak állandó lakója volt a daru. A környéken Darvas Daruzug, Darusziget (stb.) őrzik emléküket. Ma már a daru hazánkban átvonuló madár. Vonulása úgyszólván teljesen a Tiszától keletre zajlik le és megyénk, ezen belül is a megye keleti része, tehát az itt tárgyalt. Nagyanté—Zsadány—Biharugra—román határ—Geszt—Mezőgyán—Nagygyanté által határolt terület is beleesik legfőbb vonulási útjukba. Amíg a begécsi, sziki nagy pusztá megvolt, itt állandóan megpihentek őszi, tavaszi vonulásukkor (főképpen ősszel) és így ezen a tájon a daru nem számított olyan ritkaságnak, mint az ország más tájain. Természetesen puska végre kapni ezt a rendkívül óvatos madarat nem volt könnyű, de meg vétek is lett volna gatlástalanul pusztítani. Hogy mennyire megszokott pihenő helyük volt ez a tájék, azt mutatja az is, hogy néha még nyáron is feltűnt egy-egy kóborló csapatuk, a rendes vonulási időn kívül. Ezek természetesen nem itt költő példányok voltak, hanem valami okból meddőn maradt, csapatba verődött, kóborló egyedek. Nekem még ahhoz is volt szerencsém, hogy táncoló darut is láttam a begécsi legelőn.

Bár egy-egy pihenő darucapat minden évben megszokott látvány volt még az 1930-as, 1940-es években, olyan daruinvázió nem fordult elő, mint 1946-ban és 1947-ben ősszel. Ezekben az években már júliustól kezdtek beszivárogni és számuk fokozatosan gyarapodott és október elejére — tehát még a rendes vonulási idő előtt — már elérte a 2000-et. Az akkor már meglevő sziki halastó sekélyes vizéből kiálló zátonyra jártak éjelezni. Nappal a szélrózsa minden irányába eljártak élelem után. Rákaptak a tengerivetésekre is, ahol érzékeny károkat okoztak. Számuk október végén, november elején, a vonulás kulminációs időszakában elérte a 4000-et. Ez a daruinvázió egyedülálló jelenség és oka megmagyarázhatatlan volt, de a Geszt környéki táj ornithológiai történetének mindenképpen jelentős eseménye. Amióta a begécsi és sziki pusztá megszűnt, már csak átvonuló itt a daru.

Egyik ékessége volt a környéknek a rétisas, mely ugyan nem költött itt, de 10—15 db rendszeresen megjelent minden évben az őszi nagy vízimadár vonulás idején és enyhébb teleken itt is maradtak. Ha a nagy legelők fölött, vagy a halastavaknál meg-

jelent egy-kettő, az útjukba eső kacs- és libacsapatok felszállva igyekeztek kitérni előlük. Ilyenkor pár percre a levegőben kavargott a sokezernyi madár, hogy aztán távolabb leszállva tartsa szemmel ezeket a hatalmas madarakat. A rétisasok élleme leginkább a megsebzett, elhullott vadlibákból, vadkacsákból, halakból került ki. Éjjel a gulyadelelő körüli kis akácerdőben, vagy a vátyoni szépapói öreg tölgyesben aludtak. Ezek a nagy ragadozó madarak bejárták a közeli környéket, főképpen a határon túli halastavak és Barmód pusztája tájait. Az ornitológusok szerint a Duna és Dráva ártéri erdeiben költő rétisasok feljárnak a Hortobágyra is, így nincs kizárva, hogy itt is ezek jelentek meg. De jöhettek máshonnan is, talán a lengyel mocsarak tájáról. Sajnos egy-kettő minden évben áldozatául esett a vadászok sörétjének, vagy a ragadozók pusztítására kirakott méregnek. Mindamelllett még ma is rendszeres vendég a rétisas a halastavaknál, de számuk rohamosan fogy. Tavaly — 1976-ban — már csak 2—3 db volt látható. Ugyancsak tavaly találtak Vátyonban egy lövéstől elpusztult példányt. Hovatovább ez a gyönyörű madár is eltűnik a környékről.

Ugyancsak ritkaságszámba megy már a vándorsólyom is, mely 2—3 évtizeddel ezelőtt még rendszeres vendég volt, szinte kísérője volt a vonuló vadkacsáknak. Káprázatos vadászmatatványok közepette vágott le egy-egy nyílsebes röptű csörgő récét vagy más kisebb madarat.

A legelőkön levő csetkákás zsombékosok (itt szamukának mondják) az őszi madárvonulás idején a fakó-, hamvas- és kékes rétihéják éjszakázó helyei voltak. Ezek a lágyröptű ragadozók napközben rágcslálókra, kisebb madarakra vadásztatva járták a határt és egyáltalán nem számítottak ritkaságnak. Éjszakázó helyeiken az alkonyati beszállásukkor 5—6 db-ot is lehetett lőni. Akkoriban ezek is az apróvadállomány elenségeinek számítottak. Ezek a ragadozók is megritkultak már nagyon.

A tavaszi puszták hangulatához tartozott a Toprongyos csatorna kiöntéseiben, a Kis- és Nagyzombor nevű laposok gyékényeseiben és a halastavakon költő bölömbika messze hangzó mély brummogása csakúgy, mint a bíbicek hangja, a nagygodák messze hangzó siránkozása, a pacsírták éneke és ki tudná felsorolni, mennyi madárhang.

A puszták rovására épült halastavak megváltoztatták nemcsak a táj képét, de madárvilágát is. De azért ennek a változásnak nemcsak károsultjai vannak a madarak között, hanem nyertesei is. A sziki halastavak gyékényes, vízzel el nem árasztott szárazulatán ütötték fel fészkelőtelepüket a nyári ludak, ezek a hazánkban még gyéren fészkelő vadlibák és most is mintegy 40 pár költ itt évente. Számuk a felnevelkedett fiatalokkal együtt őszi rendszerint eléri a 200-at. Úgy látszik, ez a létszám az, ami még megtalálja táplálékát, mert többen nem telepsznek itt meg.

Van az új halastavakon egy több száz fészekből álló sirálytelep is. Ezek a madarak sásos helyeken rakják itt fészkeiket és nevelik fiaikat. Táplálékukat nemcsak a tavakon szerzik be, hanem eljárnak a messze környékre élelmük után. Nem ritka látvány a szántó traktorok után a szántásokon férgek, bogárlárvák után kutató sirályok. A sirályokkal néha egy telepen fészkelnek itt a kormos szerkők is, melyek közé néhány fehérszárnyú szerkő is keveredik. A halastavakon rendszeresen költő madarak közé tartoznak az egyre gyérülő számú vadkacsák mellett a szárcsák, búbos vöcskők, vízityúk, pocgémek, nádi rigók és tojásukat az azok fészkeibe csempésző kakukkok stb., hogy csak a közönségesebbeket említsük. De akad függő cinege is, ami a part menti fűzék ágaira építi mesteri munkával készülő fészket, vagy a partmenti nádcsofók tövébe fészkelő kékbegy is. Feltűnik néha a halastavak tápláló, vagy levezető csatornáinak vize fölött tovasuhanó rozsdabarna mellű, kékeszöld hátú gyöngyszem, a jégmadár is. A nádasok rejtekében fészkelnek a barkós cinegék, sitkék, nádi poszták.

A halastavak az őszi madárvonulás idején mozgalmas képet mutatnak. Száraz őszyk6n ide szorulnak a vadkacsák és vadlibák — már ti. azok, amik nem leszállás nélkül vonulnak át a megváltozott tájon. Ha már nem is lehet beszélni a régi madár-b6ségr6l, azért mégiscsak megpróbál itt néhány csapat pár napra megpihenni. Csak az a baj, hogy nem biztos a nyugalom, néha puska fogadja a megpihenni vágyó madarakat. Még ide is eljutnak minden évben a helyi vadászokon kívül a pénzes nyugati — els6sorban olasz — rekordhajhász6 vadászok, akik csalikacsákkal és automata pus-kákkal várják az am6gy is fogyatkozó vadkacsákat. Ezek a pénzes vadászok ilyen madárgyülekező helyeken végig kísérik szegény vadkacsákat vándorútjukon, egészen az Adriai tenger lagunáiig.

6szi vonuláskor sok szárcsa is gyülekezik itt.

A halastavak lecsapolt tavai, a visszamaradó sekély vízfoltokkal kedvenc pihen6-helyei a bibiceknek, partfut6knak, cank6knak, de leszállnak itt olyan ritkaságok is, mint a batla (legut6bb 1957 szeptemberében láttam 9 db-ot), kisk6csag, kanalas gém 6st6k6s gém, stb.

Az 1940-es évek el6tt Geszt környékén nem költ6ttek a gémeek (csak odább Nagy-gyantén), mert nem volt alkalmas erd6 itt számukra. Talán annak hatására, hogy az 1940-es évek eleje táján Vátyonban és máshol is rizstelepek létesültek, meg aztán ak-koriban vizes, csapadékos évek jártak, aminek következtében a laposok egész évben tele voltak vízzel, minden csatornában, de még a vadvizekben is sok volt a hal és mert az erd6k növekedésével fészkel6hely is kínálkozott, az 1940-es évek második felében kezdtek a bakcsók megtelepedni és velük együtt ezen a vidéken akkor ritkaságszámba men6 kis k6csagok és 6st6k6s gémeek. Kés6bb szürke gémeek is keveredtek a bakcsók közé. Az els6 gémtelep Vátyon pusztán, a zsadányi határ közelében lev6 fiatal tölgyes-ben létesült 1946-ban. Ekkor mintegy 15 pár bakcs6 és 3 pár 6st6k6sgém rakott fészket. 1947-ben már mintegy 25 pár bakcs6, 6 pár 6st6k6sgém és 5 pár kisk6csag költ6tt itt. 1948-ban is nagyjából ennyi volt az itt megtelepültek száma. Sajnos, a kis k6csagok és 6st6k6sgémeek felkeltették a környékbeli vadászok érdekl6dését is, így történt az-tán, hogy a környéken élelemet keres6 madarakból egy-egy a falusi vadászok áldozat-ául esett. Miután pedig az új fészke el6tt is mind több zaklatásnak lett kitéve, onnan a madarak elvadultak, illetve áttelepedtek Vátyon puszta D-i oldalára, a vá-tyoni major közelében lev6 akácos erd6be. Az áttelepüléssel egyid6ben az új telepen szürke gémeek is kezdtek tanyát verni, így lassan kialakult itt az a gémtelep, mely még ma is megvan.

Az 1950-es évekt6l nincs számszer6 feljegyzésem arról, hogy mennyi volt a gém-telep lak6inak száma, de hogy még máig is megvan ez a gémtelep, ez annak bizonyíté-ka, hogy ragaszkodtak fészkel6 hely6khöz, az itteni esetenkénti zaklatás dacára is. El6-segítette a gémeek, bakcsók, kisk6csagok ragaszkodását a környékhez az is, hogy az 1950-es években a begécsi és sziki puszta víztárolóként való használata viszonylag nyu-galmas, nagy kiterjedés6, mocsaras jelleg6 területet hozott létre mely növényzetével b6 hal és vízibogár állományával ideális életteret biztosított számukra. Ebben az id6-ben a a gémeeket a halastavakon — ahol mint kártev6ket tartották számon 6ket és 6ld6zték — sem érte annyi veszteség, mert élelmüket a nyugalmasabb víztárolón meg-találták. Bár a vátyoni gémtelepen esetenként egy-egy kisk6csag, 6st6k6s gém, bakcs6 és szürke gém áldozatául esett a vadászoknak, azért lassan átment a köztudatba, hogy védelmet kell biztosítani ennek a madártelepnek. Így inkább csak suttymóban ejtet-tek el egyet-egyét, hogy kit6messék.

Itt mindjárt azt is meg kell mondani, hogy a bikazugi halastavakon a »nemes« gém-fajok: k6csagok, 6st6k6s gémeek, a csak nevében gém, a kanalalgém, a réti sas és még jó-néhány ritka madár mindig védelmet élveztek, így ott 6ket nem bántották. Ezért a hála

elsősorban Kozma Lajost a halgazdaság természetszerető igazgatóját illeti, akinek egyebek mellett az is köszönhető, hogy a nyári ludak és sirályok költőtelepei is háborítatlanságot élveztek a halastavakon.

Az évek során azért elég sok kiskócsag, üstökösgém került puszkacsőre a környéken. Jónéhány környékbeli vadász lakását „díszíti” még ma is egy-egy kiskócsag, üstökösgém, vagy került már a szemétdombra miután megette a moly. Mégis; a felnövekedett erdők és a kedvező életlehetőség az előző kopár vidéken ezeknek a pusztulásnak indult madárfajoknak új otthon jelentenek, melyhez a zaklatás dacára is ragaszkodnak.

A vátyoni gémtelep egy nem várt veszedelem környékezi: varjak telepedtek mellé és rá. Mintegy 1000 varjufészek van már abban az erdőrészben, ahol a gémek, bakcsók, kócsagok meglepedtek. Nem elég, hogy a varjak állandó zajongásukkal nyugtalanítják a gémkolónia életét, hanem sok kárt is tesznek benne. Többen megfigyelték, hogy a varjak szinte lesik a gémek fészkeit és ha azok csak egy percre is eltávoznak, tojásukat ellopják, megeszik. Így a gémeknek szinte őrizniök kell tojásaikat a varjaktól, míg azok ki nem kelnek. A varjak zaklatásától a gémek, bakcsók és kiskócsagok végül is arra kényszerültek, hogy egy szomszédos, varjaktól még nem lakott akácerdőbe költöztek, ahol most nyugodtabban vannak. Hosszabb távra azonban ez az erdő sem nyújt majd biztonságot mert túlkoros, és a fái ki fognak pusztulni. A gémek által lakott részt nem fogják kivágni (az erdő többi része vágásérettsége miatt kitermelésre kerül), de máris sok fa kidőlt itt magától, mert betegek, bélkorhadtak. Pár év múlva tehát újabb hely után kell nézni a madaraknak.

A vátyoni gémtelep létszámát Török György hivatásos vadász, zsadányi lakos, mint aki azt állandóan figyelemmel kísérte, az elmúlt néhány évről meglevő feljegyzései és emlékei alapján alábbiakra becsülte:

A fészkelő párok száma

	szürke gém	bakcsó	kis kócsag	üst. gém.
1969	20—30	50—60	20	5—6
1968	20—30	40—50	10—15	8—10
1969	20—30	50—60	20	5—6
1970	50—60	50—60	20	2—3
1971	50—60	100	10—15	—
az 1972—75 évekről nincs adat, de 1976-ban pontos számlálás történt.				
1976	58	67	4	—

1976-ban a 4 pár kis kócsag 7 fiókat nevelt fel.

Az 1976-os számlálás adatai azt mutatják, hogy a szürke gémek és bakcsók száma az utóbbi 5 év átlaga körül mozog (ha feltételezzük, hogy számuk 1972—75 között nagyjából azonos volt, mint az azt megelőző 2 évben), de a kiskócsagok száma erősen visszaesett, amiben egyéb okok mellett a varjak kártétele is benne van. Talán most, hogy a varjak elől a másik erdőbe áthúzódtak, a további létszámapadás meg fog szünni, bár most meg a telepük körüli fakitermelés okozhat zavart, mert a gémtelep rejtettsége szenved csorbát. A kiskócsagok számának csökkenése mellett sajnálatos tény az is, hogy az üstökösgémek nem fészkelnek itt többé.

1961-ben Orosiban a C—10-tölgyesben egy 4—500 fészekből álló nagy bakcsók-olónia települt, de az csak abban az évben maradt meg. A következő évben ismeretlen okból — talán mert zavarták őket tavaszi megérkezésükkor — már nem fészkeltek ott. (Fenesi Lajos gyantéi erdész közlése).

Gémtelepekről lévén szó, nem hagyható említés nélkül a nagygyantéi gémtelep

sem, bár az már mintegy 2 km-el kívül esik az eddig tárgyalt terület határán. Nagygyanté mellett, a Díszkert nevű régi erdő É-i oldalán, tölgyvel vegyes sziles erdőrészben már az 1930-as évek elejétől volt egy gémtelep 20—30 fészekkel, ahol szürke gémekek fészkeltek bakcsókkal vegyesen. Ez a fészekszám nagyjából azonos volt az 1950-es évek tájáig, amikortól kezdve számuk megszorodott és 1960 körül már 120—150 fészék is volt itt. A szürke gémekek és bakcsók aránya fele-fele lehetett, de ebben az időben 10—15 pár kis kócsag is betelepült ide. Az 1960—65 közötti időben a fészkelő gémekek és bakcsók száma 80—100 pár volt, de a 10—15 pár kis kócsag is megjelent minden évben (Fenesi L. közlése). A Nagygyantéi gémtelep népességéről Török György, mint az itteni vadászterület akkori vadőre az 1968—71 évekről a következőket jegyezte fel:

Fészkelő párok száma:

	szürke gém	bakcsó	kis kócsag
1968	15—20	40	10
1969	30—40	40	10—15
1970	40	40	15—20
1971	30—40	30	5—10

1972-ről nincs feljegyzés, de 1973-ban már csak 3 szürke gém fészkel itt és azóta egy sem. (Fenesi L. közlése). Megszűnt tehát ez a legalább 40 év óta lakott gémtelep. Oka ismeretlen. Talán az is lehet egyik oka, hogy a szilfák, melyekre a fészkek nagy része épült, kiszáradtak, kivágták őket és az erdő rész kiritkult. De ez csak félig-meddig magyarázat, mert a gémekek áthúzódhattak volna a szomszédos erdőbe.

Ennek a gyantéi gémtelepnek abban az időben, amikor a begécsi víztároló megvolt néhány évig (feljegyzés nincs közelebbi időpontról) ritka fészkelő lakói voltak: 2—3 pár fekete gólya. Ezek sikeresen költöttek is itt (Fenesi L. közlése).

A nagygyantéi Díszkert erdőben 1932—1974-ig egy, majd 2 pár holló fészkel minden évben (Fenesi L. közlése).

A gémfajokra a legkedvezőbb időszak az volt, amikor a begécsi és sziki pusztán a víztároló megvolt. Az 1950-es évek második felében és az 1960-as évek elején a víztárolón, a Toprongyos csatorna menti gyékényesekben költött 8—10 pár vörösgém. Volt a víztárolón egy 3—400 fészkes sirálytelep, de költött a vízből kiálló hátságokon a kúszvágó csér is.

Mint a megyében többfelé, ezen a tájon is népes varjútelepek voltak és vannak most is. Egy kb. 1200 fészkes telep volt a Geszt-mezőgyáni műút déli oldala melletti iklódi akácerdőben. Ezt az erdőt az 1940-es években kivágták, így ott a varjútelep megszűnt. További varjútelep volt a vátyoni Nyáras erdő K-i oldalán, a volt Kistanya mellett. Itt is volt kb. 600 fészék. Miután 1950 táján ennek a varjútelepnek a fáit kivágták, a varjak átköltöztek a közeli akác erdőbe, oda ahol a gémtelep is volt. Itt mintegy 1000 fészék van most is. Volt a mezőgyán—nagygyantéi kövesút mindkét oldalán egy kb. 3 holdas középkorú tölgyerdő, a Makkos. Ezt az erdőt 1944—45 telén vágták ki, hogy fájából szemet égessenek a mezőgyáni malom üzemeléséhez. Ebben az erdőben is volt egy varjútelep kb. 500 fészekkel. A geszti dögtemető közelében egy 3 holdas akácerdő volt kb. 400 varjufészekkel 1950 tájáig, amikor is az erdőt kivágták. Ugyancsak varjútelep népesítette be a geszti temető melletti 3 holdas akácerdőt, amíg az 1960 táján ki nem vágták. Itt kb. 400 varjufészék volt. A tamáshalmi legelőn levő kb. 4 holdas akácerdő fái is volt egy kb. 800 fészkes telep, de nem volt mentes a varjaktól a homoki szőlőskerthez vezető út bal oldalán álló nagy akácerdő sem, ahol kb. 800 fészék volt az erdő nemrég történt kivágásáig. A csillaglaposi nagy akácerdő D-i oldalát is egy kb. 400 fészkes varjútelep népesítette be az erdő

közelmúltban történt kitermeléséig. És végül: a halastó megépülte előtt a sziki juhodály melletti kb. 1 holdas akácokban is volt 200 fészkes varjúkolónia. Geszt környékén tehát szinte alig volt erdő, ahol ne lett volna varjúfészkek.

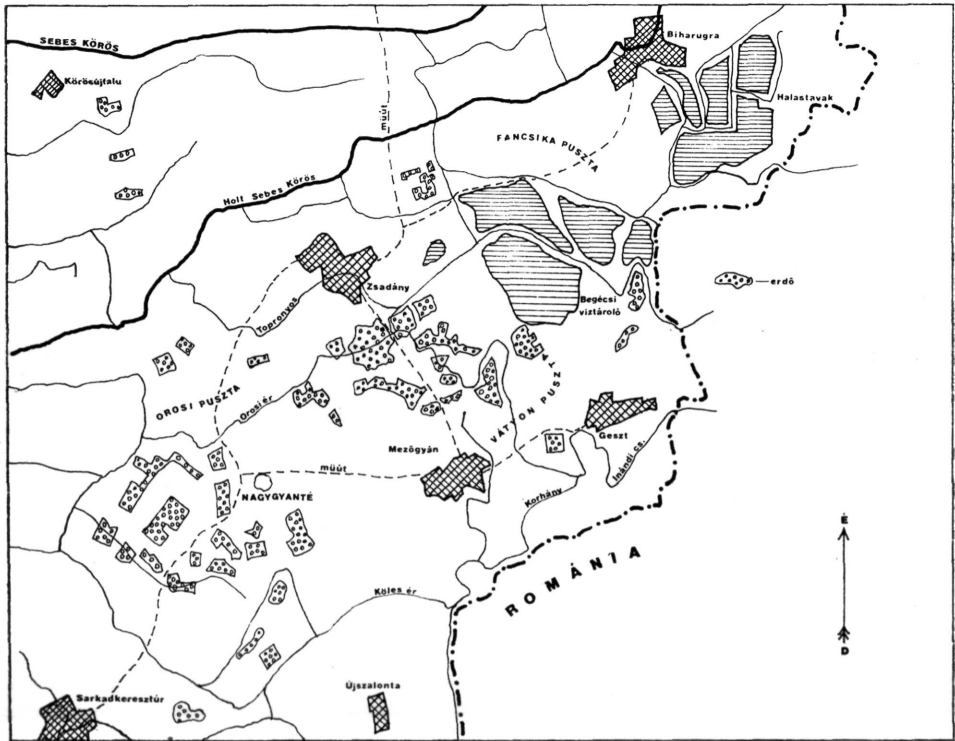
Az itt felsorolt varjútelepeken kívül távolabb, Kisorosiban, Gyantén és másfelé is voltak varjútelepek. El lehet képzelni, hogy ez a teménytelen varjú, ami tavasszal a fészkeléskor itt összesereglett, milyen gazdasági jelentőséggel is bírt. Olyankor itt, amikor fiókáikat nevelik áldást jelentenek a környékre, mert főleg rovarokkal etetik fiókáikat, de kárt is csinálnak máskor. Különösen tavasz elején van velük sok baj, amikor az elvetett gabonát kiszedik a földből. Ezen a környéken szinte lehetetlen őrzés és riasztás nélkül a vetéseket tőlük megóvni. Ha a fiókáik felnőnek és szárnyra kelnek, eloszlanak távolabbi vidékekre is, így kártevésük nyáron és ősszel nem olyan súlyos. Kései kitavaszkodáskor, amikor a fűfélék nehezen nőnek és a fácán, fogoly és más madarak fészkeiket nem tudják jól elrejtetni, sok kárt tesznek a varjak a tojásokban is, emiatt a vadállomány kártételüket nagyon megsínyli.

Még nem is olyan régen, 2—3 évtizeddel ezelőtt a varjútelepek lakói voltak a kékvércsék is. Májusban a varjúkárogástól hangos erdők hangszivájába beletartozott a vércsék vijjogása is. Minden varjútelepen megtalálható volt 8—10 kékvércse fészek is és a környéken a földék és legelők felett késő tavasszal és nyáron ott „szitáltak” a levegőben a bogarakat leső kékvércsék. Sajnos, ezek az amúgy is ritka hasznos madarak az utóbbi évtizedekben nagyon megritkultak. Ennek oka is a nagyfokú kemizálásban keresendő. Egyrészt a rovarméreg szervezetükbe kerülve közvetlenül mérgezi őket, másrészt pekig a vegyszerezés hatására megcsappant a bogarak száma és emiatt élelmüket nem találják meg olyan bőségben, mint régen.

De nem csak a kékvércsék ritkulása feltűnő. Az 1930-as, 1940-es években az őszi-téli hónapokban — különösen egerjárásos esztendőkből — a határban mindenfelé lehetett a faszorokon, erdőszéleken, távirópóznákon gubbasztó egerész- és gatyásölyveket látni és nem volt ritka eset ebben az időben, hogy egyebek mellett 10—15 gatyás ölyvet is lehetett lőni a leskunyhó elé kitett uhubagoly segítségével. Abban az időben a gatyásölyv is, sok egyéb ragadozóval együtt kártékony ragadozónak számított és csak az egerészölyv élvezett védelmet. De ki gondolta volna még 10—20 évvel ezelőtt, hogy mára már olyan rohamos lesz a ragadozó madarak pusztulása, hogy a gatyásölyv is, más egyéb ragadozókkal együtt a védett madarak listájára kerül. Akkoriban — 30—40 évvel ezelőtt — nem volt ritkaság egy-egy galambászhéja feltűnése sem az apróvadás területeken. Nagyobb kártevőnek számított ilyen helyen mint a róka, mert a fácánok, foglyok nem lehettek tőle biztonságban. Akkor lődíjat fizettek érte, ma 10 000 Ft büntetést fizet az, aki elpusztítja. Ma örülnénk ha látnánk néha ezt a remek madarat! Szinte fáj, ha arra gondol az ember, hová lett az a sok-sok madár, ami még pár évtizeddel ezelőtt is olyan mindennapos volt és annyira beletartozott az akkori idők mindennapjába. Annyira, hogy észre sem vettük, hogy vannak, mert létük természetes volt. Mennyivel gazdagabb volt akkor a természet — vagy úgy is mondhatjuk, hogy mennyivel szegényebb most. És önkéntelenül is fel kell tennünk a kérdést, mi lesz 30—40 év múlva?

Az alábbiakban megpróbálom felsorolni azoknak a madaraknak jegyzékét, amelyeknek az előbbieken vázolt Geszt környéki tájon való előfordulásáról a magam megfigyelései alapján — akár úgy, hogy elejtettem, akár úgy hogy, megfigyeltem — tudok. Tisztában vagyok azzal, hogy ez a lista nem teljes, mert még a felsoroltakon kívül bizonyára sok madár megfordult ezen a tájon anélkül, hogy láttam volna, találkoztam volna velük. Arra azonban ez az itt következő sok madárnév bizonyára alkalmas, hogy bizonyítsa, milyen gazdag madárvilágot mondhat ez a táj magáénak.

1934-től 1950-ig laktam Geszten, de 1950-től 1975-ig is hivatali működési kör-

Geszt környékének térképe
Geszt und Umgebung

zetembe tartozott ez a táj, így a folyamatosság nem szakadt meg, legfeljebb a megfigyelési alkalmak ritkultak. Megfigyelésre 12×-es nagyítású távcsövet, fényképezésre Leica fényképezőgépet (normál és 13 cm-es gyújtótávolságú teleobjektívet) használtam.

Azoknak a madaraknak neve után, melyeknek itteni fészkeléséről tudok f-jelet tesztek. A többi átvonuló (persze nincs kizárva egyes esetekben a fészkelés sem).

Fajlista

Sarki bűvár *Gavia arctica*;

Kisvöcsök *Podiceps ruficollis* f.; *feketenyakú vöcsök* *Podiceps nigricollis* f.;
bübosvöcsök *Podiceps cristatus* f.;

Kárókatona *Phalacrocorax carbo*;

Szürke gém *Ardea cinerea* f.; *vörös gém* *Ardea purpurea* f., *üstökös gém* *Ardeola ralloides* f.; *nagy kócsag* *Egretta alba*; *kiskócsag* *Egretta garzetta* f.; *bakcsó* *Nycticorax nycticorax* f.; *pocgém* *Ixobrychus minutus* f.; *bölgömbika* *Botaurus stellaris* f.;

Fekete gólya *Ciconia nigra* f.; *fehér gólya* *Ciconia ciconia*; *batla* *Plegadis falcinellus*; *kanalásgém* *Platalea leucorodia* f.:

Nyári lúd Anser anser f.; *nagylilik* Anser albifrons; *Kis lilik* Anser erythropus; *vetési lúd* Anser fabalis; *apácalúd* Branta leucopsis,

Tökés réce Anas platyrhynchos f.; *bőjti réce* Anas querquedula f.; *csörgő réce* Anas crecca; *nyílfarkú réce* Anas acuta; *fütyülő réce* Anas penelope; *kendermagos réce* Anas strepera; *kanalas réce* Spatula clypeata f.; *barát réce* Aythya ferina f.; *konytos réce* Aythya fuligula; *cigány réce* Aythya nyroca f.; *kerce réce* Bucephala clangula;

Kis bukó Mergus albellus; *nagy bukó* Mergus merganser;

Darázsölyv Pernis apivorus;

Vörös kánya Milvus milvus f.; *barna kánya* Milvus migrans; *héja* Accipiter gentilis; *karvaly* Accipiter nisus; *egerészölyv* Buteo buteo; *gatyásölyv*; Buteo lagopus; *pusztai ölyv*; Buteo rufinus;

Békászó sas Aquila pomarina; *réti sas* Haliaeetus albicilla; *törpesas* Hicraeaetus pennatus; *parlagi sas* Aquila heliaca;

Kékes rétihéja Circus cyaneus; *fakó rétihéja* Circus macrourus; *hamvas rétihéja* Circus pygargus; *Barna rétihéja* Circus aeruginosus f.;

Kígyászölyv Circaetus gallicus; *halászsas* Pandion haliaetus;

Vándorsólyom Falco peregrinus; *kaba sólyom* Falco subbuteo; *kis sólyom* Falco colombarius; *kék vércse* Falco vespertinus f.; *vörös vércse* Falco tinnunculus f.;

Fogoly Perdix perdix f.; *fűrj* Coturnix coturnix f.; *fácán* Phasianus colchicus f.;

Daru Grus grus;

Guvat Rallus aquaticus f.; *haris* Crex crex f.; *kis vízicsibe* Porzana parva f.; *törpe vízicsibe* Porzana pusilla f.; *vízicsibe* Porzana porzana f.; *vízityúk* Gallinula chloropus f.; *szárcsa* Fulica atra f.;

Reznek Otis tetrax; *túzok* Otis tarda f.;

Bibic Vanellus vanellus f.; *ujjaslile* Squatarola squatarola; *aranylile* Charadrius apicarius; *kis lile* Charadrius dubius; *széki lile* Charadrius alexandrinus;

Póling Numenius arquata; *goda* Limosa limosa f.;

Füstös cankó Tringa erythropus; *piroslábú cankó* Tringa totanus f.; *tavi cankó* Tringa stagnatilis; *szürke cankó* Tringa nebularia; *erdei cankó* Tringa ochropus; *réti cankó* Tringa glareola; *billegető cankó* Actitis hypoleucos;

Nagy sárszalonna Gallinago media; *sárszalonna* Gallinago gallinago f.; *szalonna* erdei Scolopax rusticola; *kis sárszalonna* Lymnocyptes minimus;

Törpe partfutó Calidris temminckii; *havasi partfutó* Calidris alpina; *sarlós partfutó* Calidris testacea;

Pajzsoscankó Philomachus pugnax;

Székkicsér Glareola pratincola;

Danka sirály Larus ridibundus; *ezüst sirály* Larus argentatus; *kormos szerkő* Chlidonias niger f.; *küszvágó csér* Serna hirundo f.;

Kék galamb Columba oenas; *örvös galamb* Columba palumbus f.; *gerle* Streptopelia turtur f.; *balkáni gerle* Streptopelia decaocto f.;

Kakuk Cuculus canorus f.;

Gyöngybagoly Tyto alba f.; *kuwik* Athene noctua f.; *macskabagoly* Strix aluco; *erdei fülesbagoly* Asio otus f.; *réti fülesbagoly* Asio flammeus;

Lappantyú Caprimulgus europaeus f.;

Sarlófecske Apus apus;

Jégmadár Alcedo atthis;

Gyurgyalag Merops apiaster;

Szalakóta Coracias garrulus f.;

Bübosbanka Upupa epops f.;

Zöld küllő Picus viridis f.; *fekete harkály* Drycopus martius; *nagy fakopáncs*

Dendrocopos major f;

Mezei pacsirta Alauda arvensis f; *pipiske* Galerida cristata f;

Füstifecske Hirundo rustica f; *molnár fecske* Delichon urbica f;

Sárgarigó Oriolus oriolus f;

Holló Corvus corax f; *dolmányos varjú* Corvus cornix f; *vetési varjú* Corvus frugileus f; *csóka* Coloeus monedula f; *szarka* Pica pica f; *szajkó* Garrulus glandarius f;

Szécinege Parus maior f; *kék cinege* Parus caeruleus; *őszapó* Aegithalos caudatus f; *függőcinege* Remiz pendulinus f; *barkóscinege* Panurus biarmicus f; *csuszka* Sitta europaea;

Ökörszem Troglodytes troglodytes f;

Fekete rigó Turdus merula f; *fenyőrigó* Turdus pilaris; *énekes rigó* Turdus philomelos; *léprigó* Turdus viscivorus; *hatmadár* Oenanthe oenanthe; *kerti rozsdafarkú* Phoenicurus phoenicurus; *házi rozsdafarkú* Phoenicurus ochruros f; *fülemüle* Luscinia megarhynchos f; *kékbegy* Luscinia svecica f; *vörösbegy* Erithacus rubecula f;

Barátka poszáta Sylvia atricapilla f; *mezei poszáta* Sylvia communis; *sitke* Luscinia melanopogon f; *nádirigó* Asrocephalus arundinaceus f; *énekes nádiposzáta* Arocephalus palustris f; *foltos nádiposzáta* Arocephalus schoenobaenus;

Szürke légykapó Muscicapa striata f;

Parlagi pityer Anthus campestris; *erdei pityer* Anthus trivialis;

Barázdabillegető Motacilla alba f; *sárga billegető* Motacilla flava f,

Csonttollú Bombycilla garrulus;

Nagy örgébics Lanius excubitor; *tövisszúró gébics* Lanius collurio f; *kis örgébics* Lanius minor f;

Seregély Sturnus vulgaris f; *pásztormadár* Pastor roseus;

Házi veréb Passer domesticus f; *mezei veréb* Passer montanus f;

Meggyvágó Coccothraustes coccothraustes; *zöldike* Chloris chloris; *tengelic* Carduelis carduelis f; *csíz* Carduelis spinus; *süvöltő* Pyrrhula pyrrhula; *pinty* Fringilla coelebs; *fenyőpinty* Fringilla montifringilla; *sordély* Emberzia calandra f; *citromsármány* Emberiza citrinella; *nádi sármány* Emberiza schoeniclus; *hósármány* Plectrophenax nivalis.

A dolgozatomban tárgyalt vidéken és időszakaszban 86 madárfaj fészkelését sikerült bizonyítanom. Ezenkívül madárvonuláskor és alkalmi előfordulásként 87 fajt figyelhettem meg. Összefoglalva: Geszt környékén 173 madárfaj előfordulásáról számolhattam be jelen dolgozatomban.

Veränderung der Vogelwelt von Geszt und Umgebung während der vergangenen 40 Jahre

MÜLLER GÉZA

Die Umgebung von Geszt in Bezirk Békés ist ein bedeutender Punkt auf der ostungarischer Vogelzugstrasse. Verfasser (Forstmann und Jäger) hatte sein fast tägliches Beobachtungsgebiet in Geszt und Umgebung.

Er berichtet in seiner Studie über Leben und Veränderungen dieser natürlicher, mit feuchten Wiesen und Szik-pusztas bedeckter Landschaft und ihrer Vogelwelt. In dieser Zeitspanne wurden hier 86 nistenden Vogelarten bewiesen, während des Zuges Und als Gäste weitere 87 Arten beobachtet.

Verfasser beschäftigt sich mit faunistischer und ökologischen Problemen von 173 Vogelarten.

Beérkezett: 1977. 01. 29.